

APLICATIU

GUIA DOCENT

1. Dades de l'assignatura

Nom de l'assignatura	Codicologia I Paleografia
Codi	
Crèdits ECTS	6
Curs i període en el que s'imparteix	Tercer curs, primer semestre
Horari	http://uab.cat/lletres/
Lloc on s'imparteix	Facultat de Filosofia i Lletres
Llengües	català

Professor/a de contacte

Nom professor/a	Miquel Torras Cortina
Departament	Ciències de l'Antiguitat i de l'Edat Mitjana
Universitat/Institució	Facultat de Filosofia i Lletres
Despatx	B7/149 (Seminari de Paleografia, Codicologia i Diplomàtica)
Telèfon (*)	93 5812954
e-mail	Miquel.Torras@uab.cat
Horari d'atenció	dimarts i dijous, de 12:00 -13:00 h.

2. Equip docent

Nom professor/a	Miquel Torras cortina
Departament	Ciències de l'Antiguitat i de l'Edat Mitjana
Universitat/Institució	Facultat de Filosofia i Lletres
Despatx	B7/149 (Seminari de Paleografia, Codicologia i Diplomàtica)
Telèfon (*)	93 5812954
e-mail	Miquel.Torras@uab.cat
Horari de tutories	dimarts i dijous, de 12 a 13 h.

(Afegiu tants camps com sigui necessari)
(*) camps optatius

3.- Prerequisits

És convenient un coneixement mínim de llatí. Hom recomana la lectura d'una gramàtica llatina elemental, corresponent, si més no, a un nivell de batxillerat.

4.- Contextualització i objectius formatius de l'assignatura

La Paleografia, tot i ser una ciència autònoma, constitueix una eina fonamental per a tots els estudis de Filologia i d'Història, atès que dona les bases per a una correcta interpretació de les fonts escrites de qualsevol època. Per tant, l'objectiu de l'assignatura és el de capacitar als estudiants per a la lectura i interpretació de tot tipus de documents escrits, còdexs, diplomes i inscripcions en alfabet llatí, dins d'un arc cronològic que va des de l'antiguitat fins als nostres dies. Les classes tindran un caràcter eminentment pràctic. Prèviament, però, es donaran les nocions teòriques bàsiques per a la lectura tècnica i l'edició crítica dels textos, així com per a la comprensió de l'evolució de l'escriptura llatina.

L'avaluació es farà mitjançant examens i la realització d'un treball de transcripció de documentació inèdita.

5.- Competències i resultats d'aprenentatge de l'assignatura

Competència

Resultats d'aprenentatge

Competència

Resultats d'aprenentatge

Competència

Resultats d'aprenentatge

Competència

6.- Continguts de l'assignatura

La recerca històrica i filològica, en qualsevol de les seves èpoques, requereix de l'investigador una capacitat de lectura i d'interpretació de textos manuscrits, tant si són de naturalesa literària com paraliterària. Això permet la consulta directa de les fonts d'informació de la Història i de la Filologia per a cada un dels seus períodes. D'aquesta manera es pot ser crític amb les interpretacions que les diverses escoles historiogràfiques fan en l'actualitat, o han fet en el passat, i ser capaç, alhora, de formular un judici científic fonamentat en la pluralitat de fonts.

Per tant, l'assignatura es proposa de capacitar per a la lectura de textos de caràcter literari i paraliterari, tant en llatí com en qualsevol altra llengua que utilitzi el seu alfabet, de qualsevol època, amb independència del suport en que es trobin i amb una atenció preferent cap als textos epigràfics i als manuscrits que porten notícies d'inscripcions. També es posarà especial atenció en els aspectes codicogràfics del llibre, és a dir: aquells que el

consideren un objecte arqueològic.

I.- INTRODUCCIÓ

1. Evolució del concepte de Paleografia. Mètodes d'estudi i de recerca paleogràfica.
2. Elements d'anàlisi paleogràfica i factors de transformació de l'escriptura.
3. Els diversos tipus de transcripció i factors de transformació de l'escriptura.
4. L'obra de J. Mabillon i dels Mauristes dels segles XVII i XVIII. Panorama crític dels principals estudis de Paleografia llatina fins a l'actualitat.
- 5- Projectes internacionals en curs de realització sobre Paleografia.

II.- L'ESCRITURA LLATINA. ORIGENS I PRIMERS TIPUS

1. Origen de l'alfabet llatí.
2. L'escriptura capital. La capital arcaica, l'epigràfica, la librària i la cursiva. La capital dita elegant.
3. La uncial.
4. Origen de la minúscula. La semiuncial.
5. L'escriptura de les cancelleries provincials romanes i dels regnes germànics.
6. Les abreviatures i els signes d'interpunció.

III.- LA FRAGMENTACIÓ GRÀFICA ALTMEDIEVAL

1. Les escriptures insulars.
2. Les escriptures merovíngies.
3. Les escriptures beneventanes.
4. Les escriptures visigòtiques.

IV.- LA NOVA ESCRITURA SUPRANACIONAL. LA MINÚSCULA CAROLINA I LES SEVES VARIANTS

V.- L'ESCRITURA GÒTICA I LES SEVES VARIANTS

1. La gòtica textual i la gòtica diplomàtica.
2. Varietats de les cursives gòtiques a Catalunya i a la Península Ibèrica.
3. Origen, característiques i evolució de l'escriptura cortesana, la procesal i l'encadenada castellana.

VI.- ORIGEN I DIFUSIÓ DE L'ESCRITURA HUMANÍSTICA

VII.- ELS TIPUS DE LA IMPREMTA INCUNABLE I ELS PRIMERS IMPRESOS

7.- Metodologia docent i activitats formatives

L'assignatura tindrà una orientació essencialment pràctica, en base a la transcripció i comentari de documentació manuscrita. S'ensenyarà a llegir cadascuna de les diverses escriptures de l'alfabet llatí utilitzades al llarg de la història i, de manera especial, les tipologies que més abunden en els arxius i biblioteques de Catalunya.

Serà fonamental la consulta de documentació original i, si s'escau, pràctiques a arxius i biblioteques, principalment amb els que el Seminari de Paleografia, Codicologia i Diplomàtica de la UAB té conveni de col·laboració.

TIPUS D'ACTIVITAT	ACTIVITAT	HORES	RESULTATS D'APRENTATGE
-------------------	-----------	-------	------------------------

Dirigides

Lectura i transcripció de textos manuscrits en les diverses modalitats d'escriptura llatina.	75 %	Lectura i interpretació de textos litararis i paraliteraris en llatí i altres llengües que utilitzin el seu alfabet.

Supervisades

Treball de transcripció, de 10 pàgines, de documentació inèdita.	25 %	Identificació i utilització de fonts escrites per a la investigació històrica.

Autònomes

Lectura i preparació prèvia de les làmines manuscrites que es treballaran en les classes presencials dirigides.		Lectura i interpretació de textos literaris i paraliteraris en llatí i altres llengües que utilitzin el seu alfabet.

8.- Avaluació

Els estudiants hauran de dur a terme diverses proves escrites al llarg del curs. Serà imprescindible també la realització d'un treball de fi de curs, que consistirà en la transcripció de documentació manuscrita inèdita.

ACTIVITATS D'AVALUACIÓ

HORES

RESULTATS D'APRENENTATGE

Realització de transcripcions parcials al llarg del curs.	75 %	Ser capaços de llegir i d'interpretar textos manuscrits literaris i paraliteraris en llatí i altres llengües que utilitzin el seu alfabet.
Realització d'un treball de transcripció amb	25 %	Identificar i utilitzar fonts escrites per a la investigació històrica i

documentació inèdita.		filològica.

9- Bibliografia i enllaços web

Enllaços web:

1. [http:// pares.mecu.es/](http://pares.mecu.es/) (PARES. Portal de Archivos Españoles. [plataforma digital del Ministerio de Cultura]).
2. [http:// cultura.gencat.cat/arxius](http://cultura.gencat.cat/arxius) (Xarxa d'arxius comarcals de Catalunya. [pàgina web de la Generalitat de Catalunya]).
3. <http://derepalaepgraphica.uab.es> (pàgina web del Seminari de Paleografia, Codicologia i Diplomàtica de la uab).

Bibliografia bàsica:

1. MILLARES CARLO, A.: *Tratado de paleografia española*. 3^a ed. (Madrid, 1983).
2. BISCHOFF, B.: *Paléographie de l'Antiquité romaine et du moyen âge occidental* (Paris, 1985). [L'obra original és en llengua alemanya i hi ha traduccions en italià i en anglès].
3. MALLON, J.: *Paléographie romaine* (Madrid, 1952).
4. FAVREAU, R.: *Épigraphie médiévale* (Turnhout, 1997).
5. RIESCO TERRERO, A. (dir.): *Introducción a la paleografía i diplomàtica general* (Madrid, 2002).

10.- Programació de l'assignatura

Temari

- Concepte de Paleografia i principals escoles antigues i actuals.
- L'origen de l'alfabet llatí i primers testimonis.
- L'escriptura llatina a l'Antiguitat clàssica. Els diversos tipus i el naixement de l'escriptura minúscula.
- Les escriptures precarolines: la insular; la merovingia; la beneventana i la visigòtica en les seves principals variants.
- La nova escriptura continental: la minúscula carolina.
- Les escriptures gòtiques.
- L'escriptura humanística.

ACTIVITATS D'APRENTATGE

DATA/ES	ACTIVITAT	LLOC	MATERIAL	RESULTATS D'APRENTATGE
setembre	Lectura i comentari d'escriptures del període de l'antiguitat clàssica i tardana.	UAB	Facsimils	Capacitació per a la lectura i interpretació de les escriptures dels períodes
octubre	Lectura i comentari d'escriptures del període altmedieval.	UAB i arxius i biblioteques de Catalunya	Facsimils i documentació original	Capacitació i per a lectura i interpretació d'escriptures del període esmentat; familiarització amb la documentació
novembre	Lectura i comentari d'escriptures del període baixmedieval i	UAB i arxius i biblioteques de	Facsimils i documentació original	Capacitació i per a lectura i interpretació d'escriptures del període

	modern.	Catalunya		esmentat; familiarització amb la documentació

LLIURAMENTS

DATA/ES	LLIURAMENT	LLOC	MATERIAL	RESULTATS D'APRENTATGE
novembre	Primer examen parcial	UAB	Facsimils	Capacitació per a la lectura i interpretació de les escriptures estudiades
gener	Segon examen parcial	UAB	Facsimils	Capacitació per a la lectura i interpretació de les escriptures estudiades
gener	Treball de l'assignatura	UAB	Documentació original	Capacitació per a la recerca, lectura i anàlisi individual de documentació inèdita als arxius i biblioteques.